

ЕДИН ОТ ВЪПРОСИТЕ

Ана Каменова

„Или добро, или нищо“. Може би има автори, които предпочитат латинската максима — *aut bene, aut nihil* — да се отнася и за техните произведения. Но за съзнателните автори, за истинските хора на изкуствата, за хората, които не пишат и печатат само за да си видят името под заглавието на някое печатно произведение, безразличието е най-голямата обида.

Всъщност максимата на мъдрите римляни се е отнасяла за умрелите. Ала книгата, художественото произведение е нещо живо, динамично, което подлежи на развитие. За него трябва да се каже или добро, или лошо, но трябва да се каже нещо и то на време да се каже. Смятам, че това е дълг на литературната критика.

До скоро авторите, особено младите, след като видяха напечатани своите произведения, с боязън и вълнение очакваха да чуят или прочетат какво мисли за тях критиката. А критиката обикновено мълчеше. Тя като че ли не смяташе за свое задължение да се занимае с новоизлезлите книги, да сложи на сериозна преценка начинанията на младите автори. Особено утвърдените критици предпочитаха да печатат дълги и изчерпателни изложения за старите познати наши автори, за Жинзифов или Добри Чинтулов, разбира се, за Ботев и Вазов, като стигаха най-много до Яворов и Йовков. Младите автори не можеха да разчитат, както младите руски писатели на времето да чуят гласа на Добролюбов, Белински и Писарев, да видят своите произведения подложени на анализ от утвърдените наши критици, да почувствуват една сигурна ръка да им открива пътищата към литературните хоризонти.

Понастоящем в нашите литературни вестници и списания за щастие почнаха да се явяват по-редовно литературни критици и преценки за млади, за нови автори, за стихове, разкази и романи. Разбира се, не толкова често и редовно, както за всякакъв вид филми, но все пак това е едно радостно явление и уверена съм, че се отразява благотворно, когато е критично или отрицателно, върху развитието на нашите литературни таланти.

Но тези критични, литературни отзиви се пишат обикновено от по-млади литературни критици. Някои от тях са много добре подготвени за тази отговорна задача. Разбира се, не липсват случайни или не добре обосновани критици. Затова е важно едно списание или вестник да не се задоволява с поместването на една единствена критика или рецензия, било положителна или отрицателна, и да смята, че е изпълнило своя дълг към младото българско поколение, което твори, щом като веднъж е отпечатало един отзив. Списанието или вестникът не трябва да отказва да помести и втора критика за същото произведение, която може да се отличава от първата. Важното е да се създава оживление на критическия литературен фронт и да се чувства ясно, че литературната критика играе действително своята роля — роля да напътствува авторите в тяхното литературно творчество. Все пак, би било много по-добре, ако на този литературен фронт се очертават по-често имената и на утвърдени наши критици, които — трябва да кажа с огорчение — все още не смятат, че е техен дълг не толкова да се впускат в дълги изследвания на разкрити вече автори от миналото, а да откриват и разкриват новите заложи и да им сочат правилния път.

Нашата литературна критика, разбира се, трябва да установява принципни положения, за да може — изхождайки от тях — да прави конкретни преценки на дадено произведение и да дава правилни напътствия на отделните автори. Но имам впечатление, че голяма част от нашите утвърдени критици като че ли дават превес на разглеждането на общите въпроси, впускат се прекалено дълго в теоретични разсъждения, по които много е писано и у нас и в другите страни и не отдават необходимото значение на конкретните изложения за литературните прояви у нас. А когато заговорят конкретно, липсва достатъчно разнообразие в сравненията, чрез които се сочи развитието на литературата у нас. Те предпочитат да се отдават на историзъм или на догматизъм — така като че ли е по-лесно — отколкото направо и конкретно да се заловят с отделен анализ на онова, което се ражда из ден в ден под техните погледи, на онова, което като крехко цвете жадно чака да бъде поръсено, подкрепено, освежено от тяхната авторитетна мисъл. И аз се питам дали в момента, когато се осъществяват грандиозните промени в нашия живот, е по-полезно да се излива цяло ведро вода на израснало дърво, отколкото да се полива цветче по цветче онова, което никне, търси място под слънцето в широките градини на живия живот.

Естествено нуждата да бъдат предмет на по-обстойна и изчерпателна критика се отнася не само за новоизлизащите произведения на младите писатели, но и за писатели, които по-отдавна пишат. Желателно, полезно и положително е — и това е дълг на нашата литературна критика — да не остава нито едно произведение, което заслужава внимание, без да бъде подложено на критична преценка.

ЗА ИЛИ — ПРОТИВ. . .

Серафим Северняк

Твърде късно или по-точно неуместно е — поне за мене — да теоретизирам върху литературната критика. Критика е гръцка дума, не познавам етимологията ѝ, но в един речник е казано, че тя означавала „подробно разглеждане, особно на литературно произведение, като се изтъкват грешките и достоинства му. . .“ Второто значение на тази дума, според речника, било „хулене, одумване. . .“

Що се отнася до нашата съвременна литературна критика, намирам, че тя спазва по-скоро второто значение на призванието си, според както е формулирано в споменатия речник. Не че няма в нашия литературен живот прояви на трезво, честно и вдъхновено преценяване на литературните факти. Просто обратното — хуленето, одумването, неразбирането, социологизирането, вкусовщината, от една страна, или безпринципността, лицеприятието и нелитературните съображения, от друга, са много повече. Знам, че твърдението ми ще предизвика много неволни и снизходителни гримаси. Но и на мен ми е дотегнало да бъда читател на съчинения, които бъркат с нечисти пръсти в живеца на литературата, и които едновременно с това са невъобразимо далеч от сферата на изкуството.